

Pensionsreformen liberaliserar Sverige

”SEGERN HAR TUSEN FÄDER, det är bara nederlaget som är föräldralöst.” Det gamla spanska ordspråket har en viss bäring på artikeln om pensionsreformen i nummer 6.

I ingressen till artikeln av Urban Lundberg sägs bland annat ” ... nu börjar socialdemokraterna öppet göra anspråk på att ha skapat reformen.”

Lundberg som är doktorand och knuten till socialdemokraternas riksdagskansli har tidigare skrivit en intressant uppsats om socialdemokraterna och pensionsreformen i Pensionsforums skrift ”Hur blev den stora kompromissen möjlig?”

I artikeln utnämns 1994 års pensionsreform till den viktigaste inrikespolitiska händelsen under hela 1990-talet. Ett ganska behagligt omdöme för den borgerliga regeringen 1991–94, för de sju borgerliga och socialdemokratiska politiker som slöt överenskommelsen och för de skickliga experter som hjälpte dem.

Häpnadsväckande är dock Lundbergs huvudtes att socialdemokraterna nu håller på att ta åt sig äran av bytet av pensionssystem och således även på detta område skulle kunna vinna kampen om historien. Ett belägg för detta sägs vara borgarnas dåliga förmåga att skryta om reformen.

Att borgarna skryter för lite om sina insatser är ju alldeles korrekt, men att borttagandet av juvelen i den socialdemokratiska välfärds-kronan, ATP, skulle vara en socialdemokratisk bedrift är kanske ändå att ta i?

Reformen kom till genom en fempartiöverenskommelse och är självfallet en kompromiss där alla måst ge och ta. Inom de fem partierna var motståndet överlägset störst inom socialdemokrater-

na och därefter, långt därefter, inom moderaterna. I själva verket var motståndet inom socialdemokraterna så starkt att det under några år försenade och till och med hotade hela reformen.

Det tredje samråd som socialdemokraterna genomförde om reformen och då efter (!) överenskommelsen var enligt Lundberg själv i hans uppsats i Pensionsforum-boken sådant att över 80 % av deltagarna var uttalat negativa till viktiga inslag i reformen. Det fanns t o m betydande risk att 1997 års partikongress i Sundsvall skulle gå emot överenskommelsen, vilket förstas skulle ha sänkt reformen.

Pensionsreformen innebar bland annat att Sverige som första och fortfarande nästan enda OECD-land kompletterade pengar-in-pengar-ut-systemet med fonderade individuella konton där den enskilde mycket fritt får välja hur pengarna ska placeras. Andelen gjordes så omfattande som som gick utan att omöjliggöra att klara den stora ofonderade pensions-skuld som byggts upp sedan ATP-systemets införande 1960. I en andra överenskommelse – 1998 – höjdes andelen med 1/4 till nuvarande 2,5 procent.

Mot ett mycket starkt socialdemokratiskt motstånd överenskom till slut också att ta bort hälften av avgifterna ovanför förmånstaket på 7,5 basbelopp. Självfallet hade det varit önskvärt att ta bort alla icke-förmånsgrundande avgifter, men så långt nådde vi inte.

Ett tredje inslag som väckte stark kritik från många socialdemokrater var att systemet gjordes strikt aktuariskt för uttag av pensionen från och med 61 års ålder och i det nya systemet även efter 70 års ålder. Detta samtidigt som

den icke-aktuariska delpensionen stegvis avskaffades.

De socialdemokratiska förhandlingarna Ingela Thalén och Anna Hedborg samt den dåvarande partiledaren Ingvar Carlsson har all heder av att de förmådde sluta denna stora överenskommelse på ett för socialdemokraterna mycket känsligt område. Det betyder inte att det är en speciellt socialdemokratisk reform.

I själva verket är den ett exempel av många på hur den svenska socialdemokratin släpats in i framtiden och hur verkligheten och ibland oppositionen hjälpt till. Bland allt det som fått överges bara under de senaste 15 åren finns: Motståndet mot enskilda förskolor. Försvaret för mycket höga marginalskatter. Motståndet mot medlemskapet i EU. Motståndet mot skolpengen. Motståndet mot avregleringen av telemarknaderna. Motståndet mot en oberoende riksbank. Och nu motståndet mot deltagandet i euron.

För att anknyta till Lundbergs tes, så finns det nog idag ledande socialdemokrater som är glada över att borgarna mot deras partis motstånd lyckades få igenom premiereserverna i pensionssystemet. En av de sju politiker som gjorde reformen, Anna Hedborg, har i andra sammanhang hävdad följande: ”Den största segern vinnas i motståndarnas hjärtan.”

Förutom att glädjas över alla dessa segrar, så är det nog hög tid för oss borgerliga politiker att bli bättre på att skryta över våra insatser och därmed skriva ”framtidens historia”. Några bättre läromästare i detta än de svenska socialdemokraterna står inte att finna.

Bo Könberg (bo.konberg@riksdagen.se) som är riksdagsledamot var statsråd och ordförande i Pensionsarbetsgruppen 1991–94.

Svar:

JAG TROR INTE att borgarna är sämre än socialdemokraterna på att "skryta" om sina bedrifter – och inte för ett ögonblick att de skulle vara mindre benägna att göra det. Frågan är snarare vem man skryter för och vad man skryter om. Det är en sak att göra det för sina egna om att man lyckades tvinga på sossarna premiereserv och aktuariska principer, en annan och betydligt mera politisk gångbar att göra det för svenska folket om att man i en besvärlig situation lyckades slå vakt om ett allmänt och offentligt pensionssystem för alla. Det är så att säga skrytets omkrets som räknas.

Problemet för svensk borgerlighet är att man sammantaget har ett klivet förhållande till allmänna och offentliga system. Man är motståndare till dem i teorin och i offentligheten men ägnar i praktiken mycket tid, såväl i opposition som i regeringsställning, åt att

både bygga upp och förvalta dem. 1990-talets pensionsreform är belysande i detta avseende.

Den enda väg som den borgerliga regeringen 1991–1994 stakade ut på förhand, med allt vad den innebar av frihet och privata lösningar, mynnade i realiteten ut i ett nytt stort men delvis annorlunda offentligt system. Som jag skriver i min artikel var egentligen inte mycket annat att hoppas på. Regeringens förutsättningar att åstadkomma någonting radikalt på pensionsområdet var starkt begränsade. Med detta naturligtvis inte sagt att man inte åstadkom någonting över huvud taget. Frågan är bara vad.

Bo Könberg ser pensionsreformen som ett av många exempel på hur socialdemokraterna de senaste åren släpats in i framtiden. En poäng i min artikel var dock att inget talar för att de i förlängningen skulle acceptera denna historieskrivning. Trots att de befann sig i opposition skulle de lika gärna och utan att behöva tumma på

sanningen kunna beskriva slutresultatet som frukten av ett ansvarsfullt och framför allt odogmatiskt agerande från deras sida. Särskilt eftersom ATP var minerad mark i den egna partiorganisationen.

Egentligen är det alldeles för tidigt att sia om hur pensionsreformen kommer att framstå i historiens ljus. Men om socialdemokraternas tolkning vinner kraft beror det inte på att de är snarare till skryt. Det skulle ske eftersom borgerliga politiker och debattörer högst ogärna tar ansvar för det som många människor upplever som allra viktigast med ett pensionssystem. Det vill säga att det är allmänt och offentligt administrerat och att det innehåller tydliga fördelningsinslag. Eller för att gå på väsentligheterna: att det – aktuariskt eller ej – skänker alla medborgare viss trygghet på ålderns höst.

Urban Lundberg (urban.lundberg@riksdagen.se) är doktorand i historia vid Stockholms universitet.

Feminism är frihetskamp

EN AV RUBRIKERNA på omslaget av Svensk Tidskrifts senaste nummer löd "Stoppa feminismen!" Förmodligen var det tänkt att chockera, att sticka ut. Men när ännu en moderat man säger att feminismen bör stoppas lockas knappast mer än en gäspning fram ur mig. Det är så typiskt, så invariant och tillrättalagt.

Under mina tio år med MUF och moderaterna har jag mött både kvinnor och män som säger att "vi är starka, tuffa och klarar oss själva". Vi behöver inte gömma oss bakom kön eller skylla på klass, utan kan ta oss fram av egen kraft, säger de. Sossarna hindrar oss, de tror att

vi är veklingar och svagisar som behöver hjälp. Men nej, vi är hjältar, supermän och superkvinnor. Fantomen och Modesty Blaise.

Det verkar ibland som om den som är för marknadsekonomi och individens frihet dessutom måste vara emot feminismen. Som om den som vill att individen ska vara fri även måste tro att individen är stark nog att hantera sin frihet.

Att högertyckare ständigt blundar för att det finns grupper i samhället som har olika förutsättningar på grund av sin grupptillhörighet är naivt. Självklart är vi präglade av vår omgivning, både individuellt och strukturellt.

Titta i julklappshögen i vilket svenskt hem som helst och se hur flickor och pojkar skapas genom stereotypa föreställningar. Spis och hårborste till henne, verktyg och boxningshandske till honom.

Och tänk hur kvinnor i 25–35-årsåldern med sambo eller ring på fingret betraktas ur rekryterarens ögon när bara 13 procent av föräldradigheten tas ut av män. Ingen vill riskera att den nyanställda försvinner så fort introduktionen är klar.

Att kvinnors frihet begränsas på grund av att de är kvinnor är ett problem som en liberal borde ta till sitt hjärta – inte motarbeta eller förlöjliga. Det är dags att Eje-myrr och hans gelikar inser att frihet är en större fråga än bara frihet från staten. Kulturen i form av för-